

LIBRIS

Editor: *Vasile Burlui*
Coperta: *Oana Iacob*

We know
books

Tehnoredactor: *Florentina Vrăbiuță*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CHACORNAC, PAUL

Contele de Saint-Germain / Paul Chacornac ; trad. din lb. franceză

de Oana Șerban ; studiu introd. de Oana Șerban. - Iași :

Cartea Românească Educațional, 2022

ISBN 978-606-057-244-2

I. Șerban, Oana (trad. ; pref.)

821.133.1

PAUL CHACORNAC

Contele de Saint-Germain

Traducere din limba franceză
și studiu introductiv
de OANA ȘERBAN

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional
Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, Iași, 2022.

Adresa: Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2, Iași – 700124

www.ecredu.ro

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

vor reapărea, la fel și Arthur, Merlin, „Împăratul adormit” și, dacă se întemeiază conjecturile noastre, entitatea care s-a manifestat sub numele de Conte de Saint-Germain.

În ceea ce ne privește, nu aveam altă ambiție decât să adunăm tot ce putem ști despre unul dintre indivizii care au fost srijinul acestei entități misterioase. Oricât de modeste ar fi rezultatele muncii noastre, ni se pare că un subiect care ne permite să abordăm – chiar dacă doar atingându-le – probleme de genul pe care le-am examinat recent; ni se pare, spunem, că un asemenea un subiect nu poate fi complet lipsit de interes. Și dacă am reușit aici sau acolo să oferim câtorva cititori ceva la care să se gândească, ne vom considera răsplătiți pe deplin pentru eforturile noastre.

CUPRINS

Vinovat de istorie, compromis de misticism: Contele de Saint-Germain — <i>o biografie (im)posibilă, care schimbă diplomația europeană a ultimului mileniu</i> —	5
Nota traducătorului (OANA ȘERBAN)	17
Cuvânt înainte.....	19
PARTEA I-a	
ÎN CĂUTAREA EROULUI	21
CAPITOLUL I	
AVERILE ȘI NENOROCIRILE UNUI OM DE RĂZBOI	23
CAPITOLUL II	
POVESTEA COPILULUI VIU ȘI MORT	36
CAPITOLUL III	
„PĂRINȚI NECUNOSCUȚI”	43
CAPITOLUL IV	
TOTUL DEVINE CONFUZ	48
CAPITOLUL V	
„O STARE CIVILĂ” COMPLICATĂ	55
PARTEA a II-a	
UN EUROPEAN MISTERIOS.....	59
CAPITOLUL I	
CORTINA SE RIDICĂ.....	61
CAPITOLUL II	
LA CURTEA PREAIUBITULUI	70

CAPITOLUL III MADAME D'URFÉ ȘI CASANOVA	84
CAPITOLUL IV TALENTELE DOMNULUI DE SAINT-GERMAIN	92
CAPITOLUL V MAREA FURIE A LUI M. DE CHOISEUL	105
CAPITOLUL VI MISIUNE DIPLOMATICĂ	111
CAPITOLUL VII AVENTURA DIN ANGLIA	136
CAPITOLUL VIII ÎNTOARCEREA ÎN OLANDA	141
CAPITOLUL IX APARIȚIA ÎN RUSIA	145
CAPITOLUL X DL. DE SUROMONT, INDUSTRIAȘ	150
CAPITOLUL XI DOISPREZECE ANI DE TĂCERE	168
CAPITOLUL XII CONTELE DE WELLDONE ȘI PRINȚII GERMANI	179
CAPITOLUL XIII TÂRGURILE DE LA BERLIN	197
CAPITOLUL XIV EZITĂRILE PRINȚULUI DE HESSE	205
CAPITOLUL XV DISCIPOLUL	209
CAPITOLUL XVI CADE CORTINA	213

PARTEA a III-a

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ	221
--	------------

CAPITOLUL I

NEMURITORUL SAINT-GERMAIN	223
---------------------------------	-----

CAPITOLUL II

„MAESTRUL” TEOSOFILOR	291
-----------------------------	-----

PARTEA a IV-a

O ENIGMĂ ISTORICĂ	311
--------------------------------	------------

CAPITOL UNIC

UN SECRET DE STAT LA TRIBUNALUL DIN MADRID	313
--	-----

PARTEA a V-a

CAPITOL UNIC

LEGENDA CONTELUI DE SAINT-GERMAIN ÎN LUMINA DOCTRINELOR TRADIȚIONALE	353
---	-----

CAPITOLUL I

AVERILE ȘI NENOROCIRILE
UNUI OM DE RĂZBOI

În primul rând, ni s-a părut necesar să căutăm, printre faptele și gesturile atribuite personajului enigmatic cunoscut sub numele de Conte de Saint-Germain, pe cele care au fost de fapt realizate de un personaj care nu are nimic misterios și care a jucat un rol secundar, dar nu neglijabil în istoria secolului al XVIII-lea, Conte Claude-Louis de Saint-Germain. Chiar și în timpul vieții acestor personaje, omonimia lor a fost cauza multor confuzii pe care istoricii le-au propagat și agravat ulterior.

Pentru a încerca să vedem clar în această chestiune, probabil cel mai bine este să conturăm mai întâi liniile principale ale vieții aceluia dintre cele două personaje care pot fi urmărite cu certitudine de la naștere până la moarte; ne referim la Conte Claude-Louis de Saint-Germain, ministru și secretar de stat de război, general-locotenent al armatelor Franței, comandant de Saint-Louis, feldmareșal în serviciul regelui Danemarcei, cavaler comandor al *L'Éléphant*¹, și vom evidenția faptele și împrejurările de natură să explice confuzia creată între cele două personaje.

Dacă Claude-Louis de Saint-Germain se numără printre oamenii celebri ai secolului al XVIII-lea pentru talentele sale

¹ Notă importantă: deși Claude-Louis de Saint-Germain purta titlul de „Conte”, nu vom folosi niciodată expresia „Contele de Saint-Germain” pentru a-l desemna, rezervând această denumire personajului care face obiectul acestui studiu.

militare², caracterul său dificil a avut însă o influență singulară asupra destinului său și viața sa a fost o succesiune continuă de noroc și ghinion³.

S-a născut la 15 aprilie 1707, la Château de Vertamboz⁴, lângă Lons-le-Saunier, în Franche-Comté⁵. Familia lui era originară din Bresse. Stabiliți din 1650 în provincia în care s-a născut Claude-Louis, membrii familiei Saint-Germain purtau, din 1200, același nume și aceleași arme pe blazon și puteau dovedi zece sferturi de nobilime de la Guillaume de Saint-Germain, magistrat de Bresse, care trăia în 1320, până la Louis, baron de Saint-Germain, care trăia în 1650⁶.

Claude-Louis a studiat cu iezuiții din Lons-le-Saunier; a luat chiar obiceiul acestui ordin și a învățat, se spune, timp de câteva luni, retorica. Înclinații nu întocmai monahale l-au determinat să părăsească mănăstirea în 1726: avea atunci șaptesprezece ani⁷. S-a înrolat într-un regiment de dragoni, apoi tatăl său, comandantul batalionului de miliție Franche-Comté, l-a promovat ca locotenent

² *Memorii ale Domnului Conte de Saint-Germain*, scrise de el însuși. Amsterdam, Rey, 1779. Traducerea germană a acestei lucrări: *Nachrichten des Herrn Grafen von Saint-Germain*, publicată la Frankfurt în 1780, este inclusă în Bibliografia biografică universală a lui E.-M. Oettinger, Bruxelles, 1854, or. II, p. 1591, referitor la „Contele” de Saint-Germain.

³ *Contele de Saint-Germain și reformele sale (1775-1777)*, conform arhivelor Depozitului de Război. Teză de L. Mențiune. Paris, A. Clavel, 1884.

⁴ Vertamboz, un mic oraș dependent de Clairvaux, în districtul Lons-le-Saunier (Jura).

⁵ Lamothe-Langon, redactorul revistei *Souvenirs sur Marie-Antoinette de Madame la Comtesse d'Adhémar*, născut la Salins.

⁶ Guichenon, *Istoria Bressiei și Bugey*. Lyon, 1650, partea a 3-a, pp. 343-345.

⁷ Corespondența privată a contelui de Saint-Germain cu M. Pâris-Duverney, consilier de stat. Londra și Paris, 1800, or. eu, p. 1. Această corespondență a fost publicată de Ph. Henri de Grimoard.

în unitatea sa. Viața calmă nu a fost făcută pentru Claude-Louis; două sentimente dominau în el: dorința de a se perfecționa în arta războiului și mai presus de toate speranța unei progrese mai rapide. Și întrucât familia lui nu i-a putut cumpăra nici un regiment, nici măcar o companie, el a părăsit Franța în 1729 și a plecat în Germania, în slujba Principelui Palatinatului.

La mijlocul lunii martie a anului 1734, nepotul prințului Eugene, Jean-François de Savoie, a staționat la Mainz: a comandat un regiment de dragoni în armata imperială. Totodată, în acest oraș se afla M. Blondel, agentul diplomatic al Electorului Palatin.

Datorită reprezentantului nostru și-a început averea viitorul ministru de război. Claude-Louis fusese foarte recomandat domnului Blondel de către mareșalul du Bourg, guvernatorul Alsaciei. Trimisul nostru, aflându-se într-o seară la cină cu tânărul prinț de Savoia, i-a cerut favoarea de a-l lua ca aghiotant de câmp pe domnul de Saint-Germain. Prințul a acceptat și i-a oferit lui Claude-Louis funcția de locotenent. Un timp mai târziu, Jean-François de Savoie a murit. Avea 34 de ani. M. Blondel și-a găsit protejatul la Mannheim și i-a facilitat căsătoria cu fiica baronului d'Ostein, Marele maestru al garderobei Principelui Palatin.

La moartea lui Carol al VI-lea, în 1745, Europa a fost implicată într-un război general cunoscut sub numele de „succesiune austriacă”. Incapabil să se lupte împotriva Franței, domnul de Saint-Germain și-a expus jena împărătesei-regine, Marie-Thérèse, care i-a acceptat demisia și, la recomandarea domnului Blondel, a intrat în serviciul Electorului din Bavaria. Acesta din urmă, devenit Carol al VII-lea, l-a desemnat pe Claude-Louis ca șambelan al său, apoi l-a numit general de cavalerie și vicepreședinte al consiliului de război. Dacă moartea acestui împărat, a cărui domnie a fost de scurtă durată, l-a oprit pe eroul nostru pe calea norocului, un alt eveniment i-a hotărât viața. M. Blondel,

care era în cele mai bune relații cu mareșalul de Belle-Isle, a intervenit la acesta pentru a obține serviciul lui Claude-Louis în Franța⁸. Căzut în dizgrație după retragerea sa minunată de la Praga, mareșalul a comunicat lui M. Blondel regretele că nu a putut face nimic personal pentru protejatul său. Totuși, la sfatul domnului de Belle-Isle, Claude-Louis l-a contactat pe mareșalul de Saxa, cuceritorul Fontenoy-ului, iar acesta din urmă l-a trimis înapoi în Franța⁹.

Din nou mareșal, Claude-Louis a încercat să justifice părerea bună pe care oamenii o aveau despre el. S-a alăturat, în aprilie 1746, în armata regelui, în Flandra, și timp de doi ani a primit de la mareșalul de Saxa, șeful său, cele mai deosebite forme de stimă și încredere, pentru ca în mai 1748 să obțină brevetul de general-locotenent și crucea lui Saint-Louis. A fost numit comandant în 1751. Mareșalul de Belle-Isle a fost cel care, la întoarcerea sa la Paris, după campania de la Nisa din decembrie 1748, l-a prezentat la curte pe generalul-locotenent Claude-Louis de Saint-Germain¹⁰; acesta din urmă a știut să câștige imediat favoarea doamnei de Pompadour, care îl consulta des. Astfel, în timpul călătoriei de studii în Italia a fratelui ei, M. de Vandières, viitorul marchiz de Marigny, marchiza scria: „Monsieur de Saint-Germain mi-a

⁸ Domnul de Saint-Germain, înainte de a lua serviciul în Franța, a mers să facă o vizită regelui Prusiei. Frederic l-a primit cu cele mai mari demonstrații de satisfacție și bucurie, i-a acordat, fără ezitare, tot ce și-a putut dori, dar disciplina și supunerea prusacă l-au zăpăcit pe domnul de Saint-Germain, încât s-a întors spre Franța. Vezi domnul Dr. Wimpfen. *Comentarii la memoriile lui M. le Comte de Saint-Germain*. Londra, 1780, p. 21.

⁹ Paul Fould. *Un diplomat în secolul al XVIII-lea. Louis-Augustin Blondel*. Paris, Plon, 1914, pp. 191-194.

¹⁰ Se va observa aici confuzia făcută de aproape toți istoricii care au raportat această prezentare „contelui” de Saint-Germain care se afla însă în Germania la acea vreme.

spus că Lefort¹¹ va ajunge la Torino la 2 sau 3 iunie [1750]; deci trebuie să fiți pe drum. Sper că veți continua să vă descurcați la fel de bine ca la prima voastră călătorie la această instanță”¹². Ostilitățile s-au încheiat cu Tratatul de la Aix-la-Chapelle; Claude-Louis a fost numit la comanda Alsaciei de Jos; apoi, succesiv, a fost ales pentru cea din Flandra în 1751¹³ și cea din Hainaut în 1754.

La începutul anului 1756 a început Războiul de Șapte Ani. Claude-Louis a primit ordin să meargă să protejeze Dunkerque, aparent vulnerabil, și să formeze între acest oraș și Calais o tabără de manevră pentru a zădărnici orice plan de intruziune a englezilor.

În acest timp, aceștia au început să ne înlăture șalupele armate, ceea ce l-a determinat pe domnul de Saint-Germain să se intereseze de marină. Tocmai în Dunkerque, domnul Briansiaux de Milleville¹⁴ a înarmat personal „corsarii”; Claude-Louis s-a alăturat așadar companiilor armatorului, ajutat de marchizul de Vauban și du Barail și MM. de Caumartin și Bégon, acest ultim intendent al marinei la Dunkerque. Astfel au fost înarmate, între 1756 și 1758, trei fregate de 100 de tone, cu 12 tunuri, 6 tunuri pivotante și 100 de oameni de echipaj, care purtau numele de *Le*

¹¹ Baronul Frédéric Lefort, de la Geneva, locotenent-colonel al regimentului de Saxa-Voluntari, comensal al mareșalului de Saxa. Vezi J. Raymond. „Mareșalul de Saxa la Chambord”, *The New Review*, 15 august 1927.

¹² Corespondența doamnei de Pompadour cu tatăl ei, M. Poisson, și cu fratele ei, M. de Vandières, publicată pentru prima dată de A. P. Malassis. Paris, Baur, 1878, p. XXXVII, litera X. Toată această scrisoare a făcut să creadă în prezența „contelui” de Saint-Germain, la Paris, în 1750.

¹³ În septembrie 1752, domnul de Saint-Germain a căutat să înființeze o fabrică de ace la Givet.

¹⁴ Henri Malo, M. le chevalier J. L. Briansiaux de Milleville, în *Revue du Nord*, anul 2, nr. 2, mai 1911, pp. 89-113.

Comte de Saint-Germain. Aceste fregate au realizat o serie de capturi interesante care au adus profituri imense¹⁵.

Un asemenea interludiu maritim a fost doar un incident din viața lui Claude-Louis, iar soldatul și-a reluat cursul carierei mergând la luptă în Germania. În noiembrie 1757, sub ordinea prințului de Soubise, a acoperit retragerea după înfrângerea de la Rosbach. Conduita lui a fost admirabilă: „Spre sfârșitul zilei, comandând o rezervă de 15.000 de oameni, s-a așezat pe o înălțime de pe care îi acoperă pe fugari și, când părea hotărât să opună o rezistență puternică, Frederic al II-lea și-a rechemat trupele și a plecat a doua zi pentru Silezia”¹⁶. În anul următor, sub comanda Contelui de Clermont, a condus aripa stângă a armatei în bătălia de la Crevelt. Această bătălie, în timpul căreia fiul mareșalului de Belle-Isle, Conte de Gisors, a fost ucis, s-a pierdut prin neglijența și gelozia celorlalți generali față de Claude-Louis. Părăsit de toată lumea, el singur a rezistat șocului armatei inamice. Purtarea ei nu merita decât laude¹⁷, dar s-a întâmpat invers: „Generalii inamici spun cu voce tare că au pierdut intenționat cu scopul de a mă omori”¹⁸. După înfrângerea de la Minden, Claude-Louis, exasperat, a vrut să demisioneze, dorind să scape, spunea el, „de opresiunea oamenilor care judecă bărbății doar pe discursurile oamenilor mizerabili, fără a ține seama de acțiunile lor. Vor doar sclavi, iar eu nu pot deveni unul”¹⁹.

¹⁵ Henry Malo. *Les derniers Corsaires*. Paris, Emile-Paul, 1925 și Parisul sub Ludovic al XV-lea. *Rapoarte ale inspectorilor de poliție către rege*, publicate de Camille Piton. Paris, Mercure de France, 1908, seria a 2-a, p. 176.

¹⁶ D. Thiebault. *Souvenirs de vingt ans de séjour à Berlin*. Paris, Didot, 1860, tome II, p. 198.

¹⁷ „Monsieur de Saint-Germain a făcut minuni”. Scrisoare de la Bernis către Choiseul, 6 iulie 1758.

¹⁸ *Corresp. partic.*, vol. II, p. 91.

¹⁹ *Corresp. partic.*, tome II, p. 60.

Într-adevăr, când a intrat în serviciul Franței, fusese copleșit de promisiuni și complimente. Acesta a fost tot profitul pe care l-a obținut din aceasta și domnul de Saint-Germain nu a obținut niciodată onoruri, deși era superior multor alți ofițeri generali²⁰.

Pe când se afla la Paris, în martie 1760, Claude-Louis a avut un interviu cu Ludovic al XV-lea care, fiind avertizat împotriva lui, l-a primit foarte rece, la fel ca și doamna de Pompadour, la instigarea abatelui de Broglie, fratele mareșalului, care nu putea să-l ierte că fusese iezuit. Mai târziu i-a spus mareșalului de Belle-Isle despre resentimentele sale, dar din nou a fost păcălit și îndepărtat²¹, fără ca acesta să bănuiască, sub ordinele mareșalului de Broglie. Acesta din urmă nu a trăit fără invidie, Claude-Louis deținând un grad în armata sa²². Între cei doi generali au avut loc altercații vii: „Știu mai bine decât oricine”, a spus domnul de Saint-Germain, „că îi datorăm respect și ascultare generalului de armată; dar onoarea de a-l sluji pe rege nu ar trebui să supună pe cineva la umilințe pe care nu le-ar suferi ca persoană fizică”²³ și, din nou, a

²⁰ M. de Saint-Germain a publicat în acest moment o Instrucțiune de instruire a unui tânăr în arta militară. Grenoble, Faure, 1759, în 16, p. 39.

²¹ La plecarea în armată, domnul de Saint-Germain a trecut prin Dijon, unde a trăit pe picior mare. Conte de Tavannes, guvernator al acestui oraș, a scris curții pentru a afla ce atitudine să ia față de el. „A primit drept răspuns că trebuie să-l înconjoare pe domnul de Saint-Germain cu toată considerația cuvenită unui om de rangul său și să-i permită să trăiască după bunul plac. Această notă de la Arh. of Holland, *Bentinck papers*, 25 aprilie 1760, este indicată în I. Cooper-Oakley, *Le Comte de Saint-Germain*, Milano, 1912, p. 240, referitor la „Contele” de Saint-Germain. Acesta din urmă se afla la acea vreme în Anglia.

²² I. Cooper-Oakley, *op. cit.*, p. 51, indică *The London Chronicle* din 5 iunie 1760, ca referindu-se la „Contele” de Saint-Germain. Aceasta este o greșeală, articolul din ziarul englez îi privește pe ducele de Broglie și domnul de Saint-Germain cu privire la aranjamentele militare făcute de cei doi generali.

²³ *Corresp. part.* t. II, p. 161.

cerut rechemarea lui. Cu toate acestea, a luat parte la lupta de la Corbach și a avut cea mai mare parte a succesului (10 iulie 1760), apoi, pe 20 iulie, a părăsit armata²⁴ și s-a retras la Aix-la-Chapelle.

Neputând să obțină dreptate, a scris: „Onoarea mea până acum nu a suferit, din fericire; trebuie să o salvez de la naufragiu: atâta mi-a mai rămas, nu trebuie să o mai expun”²⁵ și nimic nu l-a putut face să-și reconsidere decizia. S-a zvonit că domnul de Saint-Germain a fost demis din armată „pentru că a vrut să predea rezerva inamicilor” și că atunci i s-a ordonat să-l bage în închisoare, ceea ce era fals²⁶. Claude-Louis s-a îmbarcat pe Rin pentru Olanda²⁷; a rămas ceva timp la Arnheim²⁸, apoi la Hamburg,

²⁴ În privința sa s-a folosit o manevră nu foarte delicată, prin trimiterea unui raport al luptei regelui, în care rolul lui Claude-Louis a fost raportat inexact. Vezi *Corespondența*, în special, t. II, p. 203.

²⁵ *Corresp. part.*, t. II, p. 233.

²⁶ *Gazeta de la Bruxelles*, 12 ianuarie 1761. Dist. Ciudad. Hollande, 506, fo 54. Nu generalul-locotenent a fost amenințat cu închisoarea, ci „Contele” de Saint-Germain din ordinul ducelui de Choiseul.

²⁷ I. Cooper-Oakley, *op. cit.*, relatează în nota p. 51, următorul extras din *Gazette des Pays-Bas*, 12 ianuarie 1761: „La Haga, 2 ianuarie, scrisorile de la Paris declară că atunci când a plecat în această țară unde a sosit domnul de Saint Germain fără a cere permisiunea regelui, a returnat distincția cu panglică roșie. Ceea ce se dovedește practic este că există o înțelegere cu regele Danemarcei”. Iată o eroare foarte clară făcută de un istoric care a confundat cele două personaje, deoarece această notă se aplică lui Claude-Louis de Saint-Germain, care i-a returnat domnului Crémilles cordonul roșu de comandant de Saint-Louis, cerându-i să-l predea marelui de Belle-Isle. Vezi *Corespondența*, în special, t. eu, p. 25. Nu din dispreț sau din răspicare, domnul de Saint-Germain a respins un ordin de la rege; și-a închipuit că s-ar putea să nu fie potrivit să-l rețină de îndată ce s-a transferat la un serviciu străin. Cf. Abbe de Veri. Buturuga. Paris, Taillandier, 1928, vol. 1, p. 362.

²⁸ Când Claude-Louis a rămas la Arnheim, el l-a informat pe M. Pâris-

iar de acolo a plecat în Danemarca, după ce a obținut permisiunea de la Ludovic al XV-lea pentru a sluji în acea țară. Când a ajuns la Copenhaga, situația din Danemarca era stânjenitoare. Ducele de Holstein, nepotul împărătesei Elisabeta a Rusiei, care a devenit țarul Petru al III-lea, nutrea cea mai mare ură față de danezi, care interveniseră într-un conflict anterior, iar războiul a devenit inevitabil. M. de Saint-Germain, numit feldmareșal-general, avea misiunea de a-i reține pe ruși. S-a achitat admirabil de rolul său, deși armata de care dispunea nu era într-o formă bună. După ce a luat Lubeck, intenționa să pună mâna pe Warren²⁹, un loc de aprovizionare pentru ruși. Acest oraș luat, cei din urmă au fost obligați să se întoarcă în Prusia, ceea ce, fără îndoială, ar fi încheiat campania în avantajul danezilor și aliaților lor, norvegienii. Claude-Louis nu a reușit să ducă la îndeplinire acest proiect îndrăzneț; Petru al III-lea a fost asasinat la 15 iulie 1762 și pacea a venit cu noua împărăteasă, Ecaterina a II-a, văduva lui Petru al III-lea.

La întoarcerea la Copenhaga, domnul de Saint-Germain dorea să reorganizeze armata daneză. Reformele sale au adus reproșuri din partea ofițerilor pensionați, iar regele Frederic al II-lea i-a reproșat la rândul-i totul marelui său, provocând astfel furie. Când regele a murit în 1766, fiul său, Christian VII, i-a urmat. Considerația și puterea lui Claude-Louis s-au diminuat din nou până la punctul de a-i face viața insuportabilă. În 1769, el a cerut pensionarea lui și a propus guvernului să-i dea în loc de salariu, șazeci de mii de coroane, pe care le-a primit și le-a plasat la un bancher la Hamburg și s-a dus să se stabilească lângă Worms.

Duverney de corespondența lor, care ar putea fi trimisă prin M. d’Affry, ambasadorul Franței la Haga. Dar domnul d’Affry a jucat un rol curios cu „Contele” de Saint-Germain.

²⁹ *Memorii din timpul meu*, dictate de H. A. Landgrave Charles, Prinț de Hesse. Copenhaga, 1861. Prințul de Hesse a luat parte la campanie.

Cu toate acestea, în 1770, medicul regelui Danemarcei, Contele Struensee, care devenise prim-ministru, l-a adus înapoi la Copenhaga pe domnul de Saint-Germain; dar nu a stat mult acolo și s-a întors în Franța. În timpul călătoriei sale de întoarcere s-a oprit la Schwabach, lângă Nürnberg, unde locuia foarte retras, fără servitori. După ce a aflat de prezența lui Claude-Louis pe teritoriul său, margravul de Anspach i-a propus să vină la Triesdorf, lângă Anspach, reședință pe care o prefera palatului său.

Domnul de Saint-Germain a venit așadar la Triesdorf. Și-a luat masa în camera lui, pe care o părăsea rar și în cel mai neobservat mod.

Câteva zile mai târziu, după ce margravul a aflat dintr-o scrisoare că favoritul Ecaterinei a II-a, Contele Alexis Orlof³⁰, întors din Italia, trecea prin Nürnberg, i-a oferit lui Claude-Louis să-l însoțească. Contele Orlof l-a salutat călduros pe bătrânul soldat, numindu-l în repetate rânduri „caro padre” al său și a spus, arătându-i margravului: „Iată un om care a jucat un rol important în revoluția noastră”.

Ne amintim că, în 1762, domnul de Saint-Germain, feldmareșal al trupelor daneze, atacând rușii, a preocupat mintea țarului Petru al III-lea și i-a permis Ecaterinei a II-a să pregătească, împreună cu frații Orlof, conspirația care a urcat-o pe tron. Contele Orlof i-a dat lui Claude-Louis „20.000 de paiete de la Veneția”³¹;

³⁰ Baron de Gleichen, în *Memorii*, Paris, Téchener, 1968, pp. 132-133, îl înfățișează pe prințul Grégoire Orlof, pe care margravul nu-l cunoștea. Alexis Gregorievitch Orlof (1735-1807), când a trecut prin Nürnberg (1770) tocmai se remarcase în Tchesmé prin înfrângerea flotei turcilor. A avut un fiu născut de către Ecaterina a II-a. Alexis a fost conte, iar Grigore, prinț.

³¹ F. Bulau. *Personnages énigmatiques*. Paris, Poulet-Malassis, 1861, t. II., p. 344. Autorul a făcut aceeași confuzie ca M. de Gleichen.

și a putut astfel să-și continue călătoria spre Franța³². După ce a petrecut câteva săptămâni la Bordeaux, apoi la Bourgoin, domnul de Saint-Germain s-a stabilit la Luterbach, lângă Munster. Acolo, la pensionarea sa, în 1774, a aflat despre falimentul total al bancherului său din Hamburg, domnul Bargum, director al Compagnie d’Afrique, și despre deplasarea sa la Viena. La 24 decembrie a aceluiași an, Claude-Louis i-a scris abatelui Dubois, capelan al cardinalului de Rohan: „Am suferit un faliment de o sută de mii de coroane. Domnul de Blosset, ministrul regelui la Copenhaga, m-a aruncat în prăpastie. Am avut încredere într-un bărbat pe care mi-l recomandase în mod particular și pe al cărui frate îl făcusem cu o avere”. Nemaivând nimic, s-a trezit redus la aplicarea pentru subvenții. Cu toate acestea, unii dintre prietenii lui i-au venit anonim în ajutor și Franța l-a pensionat; putea astfel să trăiască onorabil³³.

În 1775, la moartea mareșalului de Muy, ministrul de război al lui Ludovic al XVI-lea, celebrul economist Turgot i-a vorbit

³² Domnul Reinhard de Gemmingen-Guttenberg, ministrul Anspach, atribuind acest rol „contelui” de Saint-Germain, comite, în opinia noastră, o confuzie vădită, deoarece domnul de Gemmingen a avut la momentul în care își plasează povestea o vârstă de vreo zece ani fiind născut în 1759. Fie pentru a da mai multă picant relatării sale, fie pentru orice altă cauză de care nu știm, a încurcat cele două personaje. Povestea sa intitulată: *Lămuriri despre Contele de Saint-Germain și șederea sa la Anspach de către un martor ocular*, a fost scrisă în 1817, adică aproape cincizeci de ani mai târziu. Dedicat prințului Christian de Hesse-Darmstadt, „raportul” a fost inserat de autorul său în *Curiozitățile timpurilor trecute și prezente (Curiositäten der Vorund Mitwelt*. Weimar, 1820), cap. VIII, pp. 279 și următoarele.

³³ O pensie de zece până la douăsprezece mii de franci i s-a acordat domnului de Saint-Germain, datorită domnului de Maurepas. Cf. Stareț de Veri. *op. cit.*, p. 363.